

Lite historik om AB M. Berlin & Co, Nyman bolagen AB, AB Cykelfabriken Monark och Monark-Crescent AB.

.

Släkten Nymans företag.

Anders Fredrik Nyman startade 1873 i Uppsala Nymans verkstad. Verksamheten omfattade ursprungligen instrumentsliperi och finmekanik. 1893 började Nyman utföra cykelreparationer samt tillverkning av cyklar. Efterfrågan på cyklar ökade med tiden och släkten Nyman ombildade 1899 verksamheten till ett aktiebolag, AB Nymans Verkstäder. Under första halvan av 1900-talet köpte bolaget flera företag inom cykelindustrin. 1947 ändrades vid en omorganisation namnet till Nymanbolagen Aktiebolag.

Nya produkter.

I början av 1950-talet minskade efterfrågan på företagets tidigare produkter som var cyklar, mopeder och motorcyklar. Nyman bolagen AB började då utveckla och tillverka nya produkter. En av dessa var utombordsmotorer. En särskild avdelning skapades inom företaget, med namnet NV-Marin, för att konstruera den nya produkten båtmotorer. Motorerna utvecklades i samarbete med tyska kontakter förmedlade av ingenjörfirman K.G. Knutsson. Konstruktören ing. Hans Muller och företag som Karl Schmidt (gjutgoods), Bing (förgasare) och Heinkel (vevaxlar) var några av dessa kontakter.

Ing. Hans Muller.

Vid källforskning inför detta arbete hittas i flera källor namnet Hans Muller. Hans Muller är en tysk diplomingenjör med egen konsultfirma från Andernach och är ursprungligen servicechef för DKW motorcyklar. Hans Muller konstruerade flera två- och trecylindriga motorer till DKW. Han får genom KG Knutsson flera uppdrag inom svenska företag på 50 och 60-talet. Hans Muller hjälpte till med SAABS tvåtaktsmotorer. Han konstruerade flera moped- och mc-motorer till Nymanbolagen AB i början av 50-talet. Senare fick han i uppgift att ta fram cylindrar till båtmotorer åt Nymanbolagen AB. Hans Muller var enligt uppgift inte delaktig i konstruktionsarbetet av Nymanbolagens nya motorsåg Crescent 06.

NV Marin (Sailor) 3131.

Nyman utombordsmotorer (marinmotorer) NV Marin 3131, NV Marin Skipper 3132 och 3133, NV Marin 3 3134 och Crescent Marin 4 3141 byggde alla på Autopedmotorn konstruerad av Hans Muller 1952. Den

ursprungliga Autopedmotorernas cylindervolym på 31 cc förstörades med större slaglängd när den användes i båtmotorerna NV Marin, NV Marin Skipper, NV (Crescent) Marin 3 och Crescent (Monark) Marin 4. NV Marin 3131, även kallad "nyckelpigan", "NV marinmotor" och/eller "Marin Sailor" i några källor, var en luftkyld båtmotor på 1,5 hk och 48 cc cylindervolym och introducerades 1954. Motorn var försedd med tysk Siba magnetapparat och tysk Bing-förgasare. Motorn var unik med moturs rotation beroende av att mopedmotorernas elsystem användes. Motorn hade som en speciell finess ett belysningsuttag för t.ex. lanternor. Riggen som var tillverkad av stålrör fungerade som avgasrör och avgasutsläppet var under vattenytan. Motorn såldes i två olika versioner. Första typen saknade lucka över snurrskivan. Version två hade en mindre lucka över snurrskivan. I hur stor omfattning smeknamnet "Nyckelpigan" användes för typ 3131 har inte gått att med säkerhet avgöra. NV Marin 3131 blev snabbt en storsäljare på marknaden med 3000 sålda exemplar sålda 1956.

NV Marin Skipper 3132.

Den detaljförbättrade NV Marin Skipper 3132 som introducerades 1956 gav ur samma cylindervolym 2 hk vid samma varvtal. Nya detaljer jämfört med Marin 3131 var ny motorkåpa och magnapullstart. Magnetapparaten byttes samtidigt från Siba till svenska Stefa. Motorkåpan fick samtidigt en instrumentbräda, fram på motorkåpan, på vilken gasreglage, flödarknapp, kortslutningsknapp och belysningsuttag placerats. I stort sett var riggen av samma typ som NV 3131, bestående av ett stålrör. Röret fungerade liksom på Marin 3131 som avgasrör. Motorn tillverkades nu också i en längre version avsedd förr segelbåtar.

NV Marin Skipper 3133.

Den enkla riggen från Marin 3131 med smeknamnet "kåppen" och "kryckan" moderniserades för att få mindre vattenmotstånd. Den senare versionen Marin Skipper typ 3133 utrustades med en ny strömlinjeformad pressgjuten rigg av lättmetall. Motorn fick samtidigt bättre ljuddämpning och effekten höjd till 2,5 hk ur samma cylindervolym. Den detaljförbättrade utombordaren såldes med namnet Marin Skipper 3133 och introducerades på marknaden 1958.

NV Marin 3 3134.

Nymanbolagens båtmotorer fick, som beskrivits tidigare i texten, ett bra mottagande på marknaden 1954 och blev snabbt stora försäljningsframgångar för bolaget. Återförsäljarna och kunderna efterfrågade dock med tiden båda kraftigare modeller. Företagsledningen beslöt, efter diskussioner, satsa på motorbyggandet med en utökad serie

av utombordare. Erfarenheterna från de populära små 48 cc motorerna användes vid konstruktionsarbetet av en något större utombordare. Resultatet blev NV Marin 3 3134, som modellen döptes till, vilken introducerades 1958 och gav effekten 3 hk beroende på den större slagvolymen 58 cc.

Omdöpning till Crescent Marin och Apollo Marin.

Nymans verkstäder hade tidigare slutit ett avtal med Velociped aktiebolaget Lindblad i Stockholm som tillverkade Crescent cyklar. Nyman verkstäder fick samtidigt rätt att använda namnet "Crescent" i sin marknadsföring. Företaget bytte namn på utombordarna från NV Marin 3 1959 till namnet Crescent Marin 3. Motorerna var oförändrade förutom den nya färgsättningen, orange och vitt. Crescent Marin 3 blev med tiden Sveriges mest sålda utombordsmotor i sin klass.

AB Cykelfabriken Monark.

Birger Svensson startade 1908 en verksamhet med namnet Svenska Cykeldepoten i Varberg. Verksamheten växte hela tiden i omfattning och 1939 ombildades bolaget till AB Cykelfabriken Monark. Aktiebolaget Cykelfabriken Monark sålde förutom cyklar och motorcyklar idrottsartiklar, textil och radioapparater mm. Företaget var också generalagent för Stihl produkter i Sverige. Stihl motorsågar såldes med namnet Monark-Stihl. Monark och Nymanbolagen i Uppsala konkurrerade länge på marknaden som cykelproducenter.

Minskad cykelförsäljning.

Under 1950-talet var Monark och Nyman de största företagen i Sverige inom cykelbranschen samtidigt som Monark var något större på mopeder. På tredje plats kom Husqvarna Vapenfabriks AB som samtidigt var störst på motorcyklar. Bilismens allt större genombrott gjorde att efterfrågan på cyklar minskade under 1950-talets mitt. Några år kunde företagets ökande försäljning av mopeder ersätta cykeltillverkningen men snart blev denna möjlighet använd. Företagen försökte omorganisera och om möjligt köpa upp konkurrenter för att minska konkurrensen och öka lönsamheten.

AB M. Berlin & Co köps upp.

1956 köpte Nymanbolagen upp konkurrenten AB M. Berlin & Co i Värnamo som bildades 1934. Nymanbolagen flyttade efter detta tillverkningen av cyklar, mopeder och motorcyklar av märket Apollo till Uppsala. Samtidigt började Apollos återförsäljare sälja utombordsmotorer under märkesnamnet Apollo Marin. Motorerna var snarlika NV-marin förutom ändrad färgsättning och nya märkesdekaler.

Monark-Crescent AB bildas.

I slutet av 50-talet var lönsamhet för de två stora cykeltillverkarna svag. Ett samgående bedömdes vara ett sätt att klara krisen och hotet från utländska tillverkare. Efter förhandlingar slogs Monark-koncernen med Aktiebolaget Cykelfabriken Monark i Varberg ihop med Nymmanbolagen AB 14/6 1960. Det nya bolagets namn blev Monark-Crescent AB (förkortat till MCB). De båda bolagens huvudmärken, Monark och Crescent skulle marknadsföras som tidigare men en samordning av produktion och försäljningsorganisationerna skulle ge en kostnadsbesparing. Resultatet första tiden, med ökad försäljning på tvåhjulingar, båtmotorer och nya produkten gräsklippare, ökade som beräknat lönsamheten.

Crescent Marin 4 3141-3142.

MCB konstruerade, på sin 3 hk motor, en kraftigare modell då kunderna efterfrågade större dragkraft. Den större motorn fick en ny 70 cc cylinder och gav effekten 4 hk. Crescent Marin 4 3141, som modellen döptes till, introducerades 1961 såldes även med namnet Monark Nautic 4 och Apollo Marin. Crescent Marin 4 som var försedd med en ny motorkåpa i helt ny design såldes också i version 3142 med separat bensintank. Som på övriga modeller fr.o.m. typ 3131 såldes motorn också i en version med lång rigg.

Namnsättning på utombordarna.

Vid källforskning inför detta arbete har hittats flera hänvisningar till Nymmanbolagen 48 cc marinmotorer. Källorna är inte samstämmiga om namn. Första båtmotorn typ 3131 kallas både Marin och Marin Sailor samt NV marinmotor. Andra motorn som tillverkades i två utföranden typ 3132 och 3133 kallas både Marin Skipper och/eller bara Skipper. I denna text kallas motorerna NV Marin 3131, NV Marin Skipper 3132 och NV Marin Skipper 3133.

Tillverkat antal.

Jag konstaterar att uppgivet antal tillverkade marinmotorer varierar mellan olika källor. Min åsikt är att totalt cirka 3000 exemplar av typ 3131 tillverkades under perioden 1954–1955.

Motorserien som inleddes med typ 3131 var den första luftkylda båtmotorn i världen som såldes i stort antal och motorerna såldes med flera olika märkesnamn t.ex. Apollo, Crescent, Monark och NV. Fram till 1979 tillverkades motorserien med endast små förändringar i nära 400 000 exemplar. /Bertil Sporrang